

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija – logopedija) neakivaizdinių studijų
programa, V kursas

Judita Adomaitytė

**VEIKSNIAI, LEMIANTYS VAIKŲ KALBĖJIMO IR KALBOS
SUTRIKIMŲ ĮVEIKIMĄ: LOGOPEDŲ IR TĖVŲ POŽIŪRIU**

Bakalauro baigiamasis darbas

*Bakalauro darbo vadovė –
prof. dr. Regina Ivoškuvienė*

Bakalauro darbo santrauka

Bakalauro darbe analizuojami veiksniai, kurie logopedų ir tėvų požiūriu, padeda įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

Tyrime dalyvavo 69 logopedai ir 100 tėvų, kurių vaikai turi kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.

Anketinės apklausos metodu tirta, kokie veiksniai logopedo darbe daro įtaką vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimui. Taip pat tirtas tėvų požiūris į veiksnius, padedančius bendradarbiaujant su logopedu įveikti vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Buvo iškelta hipotezė, jog logopedinio darbo veiksmingumą vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimams įveikti, lemia: logopedo demografiniai duomenys, IKT, muzikos, dailės terapijos ir ugdymo komandos bendradarbiavimo veiksniai.

Norint įvykdyti numatytą tikslą, buvo išsikelti šie uždaviniai:

- Išanalizuoti mokslinę literatūrą, nagrinėjama tema.
- Ištirti logopedų požiūrį į veiksnius, padedančius įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.
- Išsiaiškinti tėvų požiūrį į veiksnius, skatinančius vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą.

Logopedų požiūriu, veiksniai, padedantys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimui yra: IKT, muzikos ir dailės terapijos metodų taikymas, profesinių kompetencijų tobulinimas, bendradarbiavimas su ugdymo proceso dalyviais, tėvais.

Tėvų požiūriu, veiksniai, skatinantys, vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą yra: logopedo profesinės kompetencijos, lygiavertiškumas ugdymo procese, bendradarbiavimas su ugdymo proceso dalyviais.

Buvo palyginti tėvų ir logopedų požiūriai į veiksmingo bendradarbiavimo, įveikiant vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, veiksniai. Pastebėta, jog požiūriai sutapo.

Hipotezė, jog veiksniai: logopedų demografiniai duomenys, IKT, muzikos, dailės terapijos, ugdymo komandos ir tėvų bendradarbiavimas, padeda įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, pasitvirtino.

Esminis žodis: veiksnys.

Turinys

Bakalauro darbo santrauka	2
Įvadas	4
1 skyrius. LOGOPEDINIO DARBO VEIKSNIŲ, ĮVEIKIANT KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMUS, APTARIMAS LITERATŪROJE	6
1.1. Kalbėjimo, kalbos bei komunikavimo svarba	6
1.2. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai	7
1.3. Švietimo pagalbos veiksnius reglamentuojantys dokumentai	8
1.4. Ugdymo dalyvių ir šeimos bendradarbiavimo veiksnys, sutrikimams įveikti	10
1.5. IKT (informacinių komunikacinių technologijų) panaudojimas logopedo darbe	11
1.6. Dailės ir muzikos terapijos veiksnys	15
2 skyrius VEIKSNIAI, LEMIANTYS VAIKŲ KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMŲ ĮVEIKIMĄ. TYRIMO REZULTATAI	16
2.1. Tyrimo metodika	16
2.2. Tyrimo dalyviai	16
2.3. Tyrimo rezultatų analizė	18
2.3.1. Logopedų demografinių duomenų analizė	18
2.3.2. Tėvų demografinių duomenų analizė	19
2.4. Veiksniai, lemiantys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą: logopedų požiūriu	20
2.5. Tėvų požiūris į veiksnius, padedančius įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus	25
Išvados.....	31
Literatūra.....	32
Priedai.....	35

Ivadas

Problema ir jos aktualumas.

Kalba – pagrindinė bendravimo priemonė, kuri, kaip sistema, egzistuoja nepriklausomai nuo mūsų; kalbėjimas – viena iš svarbiausių psichinės veiklos funkcijų (Garšvienė, Ivoškuvienė, 1993). Tarpusavyje glaudžiai susiję elementai – kalbos supratimas ir bendravimas.

Kaffemano (2001) teigimu, iš pradžių vaiko elgesį kontroliuoja vaiką supančių suaugusiųjų kalba, t.y. išorinė kalba. Tačiau palaipsniui vaikas vis mažiau klauso žodinių komandų ir pradeda pats sau sakyti, ko reikia ir ko nereikia daryti. Palaipsniui kitų žmonių kalba tampa vaiko vidine kalba.

Šiais laikais dėl įgytų, įgimtų ar įvairių socialinių veiksnių¹ (ligų, traumų, kalbinės, kultūrinės aplinkos, maisto, vandens užterštumo, konservantų gausos, vaistų, alkoholio, nikotino vartojimo nėštumo metu) daugėja vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Sutrikimų įveikimui reikalinga veiksminga specialistų pagalba. Žinant veiksnius ir juos taikant praktikoje, galima palengvinti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą.

Išmokdamas kalbėti, vaikas įgyja galimybę suvokti ir atspindėti tikrovę, logiškai mąstyti, apibendrinti, planuoti ir reguliuoti sumanymus bei veiksmus. Sutrikus kalbai, vaikas netenka galimybės pilnavertiškai bendrauti, o kartu nukenčia ir kitų psichinių procesų raida (vaikui sunku įsiminti žodinę informaciją, suprasti žodines instrukcijas, jam sunkiau sekasi susikaupti). Dėl to gali atsirasti neigiami charakterio bruožai - uždarumas bei nepasitikėjimas savimi, kurie dar labiau trukdo tobulinti kalbos įgūdžius. Ališauskas (1996) teigia, kad kalbos sutrikimas – vienas universaliausių vystymosi ypatybių bruožų. Autoriaus teigimu, nėra tokio vystymosi ypatingumo, kurio sudėtinė dalis nebūtų vienoks ar kitoks kalbos ir jos raidos sutrikimas.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimu (2011 Nr. XI-1281) patvirtinta, jog *specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos paskirtis* – didinti asmens, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumą². Veiksmingą specialiosios pedagoginės pagalbos organizavimą užtikrina bendras įvairių specialistų, bendruomenės bei tėvų darbas, kuris reikalauja specifinės informacijos, atitinkamų žinių ir gebėjimų. Logopedinės pagalbos tikslas ir uždaviniai – gerinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų ugdymo(si) kokybę, teikti logopedinę

¹ Veiksny (faktorius) – jėga, sukelianti ir veikianti kurį nors reiškinį; proceso varomoji jėga, būtina vyksmo sąlyga (Tarptautinių žodžių žodynas, 1985).

² Veiksmingumas (efektyvumas) – rezultatų ir sąnaudų, reikalingų jam pasiekti santykis arba jų atitikimo laipsnis (Tarptautinių žodžių žodynas, 2002).

pagalbą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, vykdyti kalbėjimo ir kalbos sutrikimų prevenciją.

Svarbiausia yra surasti priemonių ir būdų, kad būtų pasiektas pagrindinis tikslas – užtikrintas sutrikimo įveikimas. Vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimui gali padėti veiksniai, turinčių didžiausią įtaką, žinojimas.

Tyrimo objektas – veiksniai, padedantys įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

Hipotezė. Tikėtina, kad veiksniai: logopedų demografiniai duomenys, IKT, muzikos, dailės terapijos, ugdymo komandos ir tėvų bendradarbiavimas, padeda įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti veiksnius, padedančius įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus: logopedų ir tėvų požiūriu.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą, nagrinėjama tema.
2. Ištirti logopedų požiūrį į veiksnius, padedančius įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.
3. Išsiaiškinti tėvų požiūrį į veiksnius, skatinančius vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.
- Logopedų ir tėvų anketinė apklausa.
- Kiekybinė duomenų analizė.

Tyrimo dalyviai – apklausoje dalyvavo 69 logopedai ir 100 tėvų, auginančių vaikus, turinčius kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Tyrimas atliktas 2012 m. vasario – balandžio mėnesiais.

Bakalauro darbo struktūra.

Šį bakalauro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (41 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 3 lentelės, 15 paveikslų. Prieduose pateikiami tėvų ir logopedų anketų pavyzdžiai. Darbo apimtis – 34 psl.

1 skyrius. LOGOPEDINIO DARBO VEIKSNIŲ, ĮVEIKIANT KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMUS, APTARIMAS LITERATŪROJE

1.1. Kalbėjimo, kalbos bei komunikavimo svarba

Kalba – pagrindinė bendravimo priemonė, kuri, kaip sistema, egzistuoja nepriklausomai nuo mūsų; kalbėjimas – viena iš svarbiausių psichinės veiklos funkcijų (Garšvienė, Ivoškuvienė, 1993).

Per pirmuosius trejus gyvenimo metus didžiausias vaiko pasiekimas – šnekamosios kalbos raida. Tai sugebėjimas suprasti girdimus žodžius (kalbos imlumas) ir, bendraujant su kitais, savo mintis bei jausmus išreikšti žodžiais (Dodge, Rudick, Berke, 2008). Bendraujant su šeimos nariais, draugais ir atsitiktiniais pažįstamais paprastai nereikia įdėti daug pastangų. Bendravimas teikia malonumą, todėl sunku įsivaizduoti, jog kažkam jis gali kelti problemų (Hallahan, Kauffman, 2003).

Kalba leidžia mums būti visuomeninėmis būtybėmis, atskleisti save, daugiau sužinoti apie pasaulį. Vaikas, turintis pakankamą žodyną ir kalbos įgūdžių, gali įsitraukti į pokalbį, dalintis mintimis ir jausmais, klausti klausimų ir į juos atsakyti, spręsti problemas (Dodge ir kt., 2008). Kalba vartojama savo mintims išreikšti žodžiais ir išsakyti jas kitiems. Kalba - mūsų žodžiai ir tai, kaip mes juos deriname, norėdami perteikti prasmę. Ji padeda mąstyti ir išreikšti mūsų mintis (Myers, 2000).

Komunikacijos procesas prasideda tuomet, kai atsiranda ryšys tarp dviejų ar daugiau žmonių. Komunikacija yra tokia natūrali mūsų kasdienio gyvenimo dalis, kad retai apie ją susimąstoma. Pasak East, Evans (2008), ugdymas ir dalyvavimas visuomenės gyvenime priklauso nuo gebėjimo komunikuoti. Kalba ir kalbėjimas yra komunikacijos priemonės. Kad komunikacija įvyktų, pranešimas turi būti užkoduojamas (siunčiamas suprantama forma) ir dekoduojamas (gaunamas ir suprantamas). Komunikacijoje visada dalyvauja pranešimų siuntėjas ir gavėjas (Hallahan, Kauffman, 2003, Garšvienė, Ivoškuvienė, 2003). Pasak Garšvienės ir Ivoškuvienės (2003), skiriamos dvi pagrindinės komunikacijos formos – *verbalinė* ir *neverbalinė*:

1. *Verbalinė komunikacija* priklauso nuo kalbėjimo (šnekėjimo) ir kalbos mokėjimo lygio. Tai greičiausia ir veiksmingiausia komunikacijos priemonė. Ikimokykliniame amžiuje dauguma vaikų kalbos taisyklingumą įsisavina girdėdami suaugusiųjų kalbą. Vėliau, t.y. mokykliniame amžiuje, pradeda mokytis kalbos taisyklių ir mokosi jas taikyti praktiškai.

2. *Neverbalinė komunikacija* (gestai, mimika, kūno judesiai, stovėseną ir pan.) dažniausiai naudojama papildomai perteikiant mintis žodžiu. Kai vaikas negali bendrauti kalba, t.y. kalbėti, jis vartoja gestus, simbolius, naudoja daiktus ar vokalizuoja (naudojasi tik balsu). Neverbalinės komunikacijos pobūdis priklauso nuo sutrikimo pobūdžio.

Taigi, galima teigti, kad kalba ir komunikavimas yra vienos iš pagrindinių kalbos funkcijų socialiniame gyvenime. Jau ankstyvoje vaikystėje vaikas vartoja kalbą kaip bendravimo priemonę. Jeigu kalbinio bendravimo nėra arba jis nepilnavertis vaikas kalbėti neišmoksta, tuomet reikalinga specialistų pagalba.

1.2. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai

Pasak East, Evans (2008), kai kurių vaikų kalba ir kalbėjimas nesivysto taip, kaip tikimasi. Vaikai gali patirti sunkumų vienoje ar visose kalbėjimo ir kalbos srityse – nuo negebėjimo valdyti kalbos padargų iki negalėjimo suprasti kalbą. Kalbos sutrikimas gali būti įvairus – nuo nedidelio ir laikino iki didelio ir ilgalaikio. Ivoškuvienė, Mamonienė, Pečiulienė, Stošiuvienė (2002) teigia, kad, kalbos sutrikimų gali atsirasti įvairaus amžiaus vaikams. Priežastys, kurios daro įtaką kalbos ir kalbėjimo sutrikimams, yra analizuotos įvairių autorių: Ališauskienės (1998), Garšvienės, Ivoškuvienės (1993; 2003), East, Evans (2008). Garšvienė ir Ivoškuvienė (2003) teigia, kad kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus, kai normali klausa ir normalus intelektas, galima klasifikuoti medicininio ir psichologinio pagrindu. Medicininis požiūris padeda nustatyti kalbos sutrikimų kilmę, o pedagoginis – psichologinis – kalbos sutrikimo struktūrą. 2011 m. liepos 13 d. Nr. V-1265/V-685/A1-317 įsakymu „Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo“ trečią sutrikimų grupę sudaro „Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai“. Šiuo metu skiriami šie sutrikimai:

1. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai. Tai heterogeniška sutrikimų grupė, kuriai priskiriami visos kalbos sistemos ar jos dalies sutrikimai. Asmenims būdingi tarimo, sklaidaus kalbėjimo ar balso valdymo sunkumai. Šiai grupei priskiriami ir tokie sutrikimai, kai asmuo turi kalbos raiškos ar/ir kalbos suvokimo sunkumų.

1.1. Kalbėjimo sutrikimai. Tai įvairūs garsų tarimo, sklaidaus kalbėjimo ir balso sutrikimai.

1.1.1. Fonetiniai sutrikimai. Garsų tarimo sutrikimai, kai girdimasis suvokimas yra pakankamai išlavėjęs. Galimi šio pogrupio sutrikimai: fonetinė artikuliacinė dislalija, dizartrijs (hipotoninė, hipertotoninė).

1.1.2. Sklandaus kalbėjimo sutrikimai. Tai įvairūs kalbos tempo ir ritmo sutrikimai, dėl kurių sutrikdyta kalbinė motorika, bendravimas, vyksta asmenybiniai pokyčiai.

1.1.3. Balso sutrikimai. Tai visiškas ar dalinis fonacijos sutrikimas dėl anatominių ar funkcinių balso aparato pasikeitimų.

1.2. Kalbos sutrikimai. Tai visos kalbos sistemos ar jos dalies sutrikimai, kai asmuo turi sunkumų dėl kalbos išraiškos ar/ir kalbos suvokimo, bei rašytinės kalbos sutrikimai kaip sakytinės kalbos sutrikimų pasekmė.

1.2.1. Fonologiniai sutrikimai. Garsų tarimo trūkumai, kai sutrikęs girdimasis suvokimas ar nesusiformavę garsų artikuliacinio vaizdiniai. Galimi šio pogrupio sutrikimai: foneminė akustinė dislalijs, foneminė artikuliacinė dislalijs, dizartrijs (hipotoninė, hipertotoninė).

1.2.2. Kalbos neišsivystymas. Visos kalbos sistemos – fonetikos, leksikos, gramatikos, rišliosios kalbos – sutrikimas (žymus, vidutinis, nežymus).

1.2.3. Kalbos netekimas. Visiškas ar dalinis gebėjimo kalbėti ar/ir suprasti kalbą praradimas. Galimi šio pogrupio sutrikimai: totalinė, sensorinė, akustinė neminė, semantinė, dinaminė afazija.

Pasak East, Evans (2008), kalbos sutrikimas paveikia vaiko bendravimo įgūdžių formavimąsi, sukelia ilgalaikį stresą. Jis gali lemti pasitikėjimo savimi praradimą, savivertės stoką ir paveikti asmeninius bei socialinius santykius. Be to, kalbos sutrikimas neigiamai veikia vaiko ugdymosi galimybes. Būtina plėtoti vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, kalbą, lavinti kalbėjimo ir socialinės komunikacijos įgūdžius, kurių kiti vaikai išmoka savaime.

Kuo anksčiau suteikiama efektyvi pagalba, tuo geresnių rezultatų galima tikėtis. Vaikai, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, dažnai patiria sunkumų bendraudami su kitais, todėl specialistams svarbu žinoti, kokie veiksniai daro įtaką veiksmingam logopedų darbui.

1.3. Švietimo pagalbos veiksnius reglamentuojantys dokumentai

Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas – rašoma Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (1992). Todėl yra labai aktualūs švietimo pagalbą reglamentuojantys dokumentai.

Švietimo pagalba – mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą³. Vienas iš Švietimo sistemos principų yra veiksmingumas – švietimo sistema siekia geros

³LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281. Vilnius http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20istatymas.pdf (žiūrėta 2012-03-13).

kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais.

Švietimo pagalbos specialiuosius pedagogus aukštosios mokyklos rengia pagal Švietimo ir mokslo ministerijos nustatytus kvalifikacinius reikalavimus. Pasak Adamonienės, Daukilo, Kriščiūno, Maknienės, Palujanskienės (2001), kompetencijos pagrindas – kvalifikacija – fiksuota kategorija, išreikšta tam tikru dokumentu, liudijančiu apie įsisavintą studijų programą. Specialaus pedagoginio išsilavinimo neturintys pedagogai, dirbantys su specialiųjų poreikių asmenimis specialiojo ugdymo įstaigose, bendrojo ugdymo įstaigų specialiosiose klasėse, grupėse, turi įgyti specialiojo pedagogo kvalifikaciją pagal Švietimo ir mokslo ministerijos nustatytus kvalifikacinius reikalavimus ir pedagogų rengimo tvarką⁴. Specialiojo ugdymo veiksmingumas priklauso ne tik nuo pedagogo profesinės kompetencijos, dalykinio pasirengimo, bet ir nuo jo profesinio kryptingumo. Švietimo reformos neišvengiamai kelia naujų reikalavimų logopedams, jiems privalu ne tik teikti specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams, bet ir atlikti daug kitų darbų susijusių su specialiojo ugdymo organizavimu (Paukštienė, 2008).

Ališauskas (2002) teigia, kad specialiojo ugdymo komisija (dabartinė vaiko gerovės komisija) itin palanki institucija visiems ugdymo(si) proceso dalyviams (vaikams, tėvams, pedagogams, specialiesiems pedagogams, psichologams, logopedams ir kt.) bendradarbiauti. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministras pasirašo įsakymą „*Dėl mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo*“ (2011), Vaiko gerovės komisijos paskirtis – organizuoti ir koordinuoti prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, atlikti mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus poreikius, atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pirminį įvertinimą ir atlikti kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas.

Analizuojant LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymus, svarbu paminėti „*Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos*“ (2011), kuriame nurodoma, kad vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimą atlieka: mokyklos vaiko gerovės komisija, pedagoginė psichologinė tarnyba (ar Švietimo pagalbos tarnyba), Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centras, Lietuvos aklių ir silpnaregių ugdymo centras, Švietimo ir mokslo ministerijos Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras. Šio įvertinimo tikslas – nustatyti švietimo pagalbos ir paslaugų reikmes,

⁴ LR specialiojo ugdymo įstatymas (1998). <http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/viii-969.htm> (žiūrėta 2012 03 13).

rekomenduoti ikimokyklinio ugdymo programos, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo bendrosios programos, profesinio mokymo programos, neformaliojo vaikų švietimo programos pritaikymą, specialiąsias mokymo ir techninės pagalbos priemones, ugdymosi aplinkos pritaikymo būdus, siekiant sudaryti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiam mokiniui (vaikui) optimalias ugdymosi sąlygas.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo 2011 m. kovo 17 d. 21 straipsnis. *Specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba, nurodo specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos paskirtį* - didinti asmens, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumą. Specialiųjų ugdymosi poreikių lygiai skirstomi į nedidelius, vidutinius, didelius ir labai didelius⁵. Specialieji ugdymosi poreikiai nustatomi, pagal kiekvieną kriterijų įvertinus vaiko reikmes.

1.4. Ugdymo dalyvių ir šeimos bendradarbiavimo veiksnys

Bendradarbiavimas yra specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo kokybės gerinantis veiksnys. Ugdymo kompleksiskumas ir visapusiškumas yra labai svarbūs vaiko ugdyme, nes vienas specialistas nepajėgus tenkinti visapusiškų vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių, tam reikalinga visa komanda. Anzenbacher (1992) teigimu, norint išugdyti bendravimo kultūros pagrindus, reikia tinkamai išsiaiškinti, kas yra bendradarbiavimas.

Bendradarbiavimas suprantamas kaip darbas kartu sutelkiant intelektines jėgas, padedant vienas kitam, susivienijant, veikiant kartu (*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, 1993). Kai kurie filosofai, psichologai ir pedagogai (Anzenbacher, 1992; Butkienė, Kepalaitė, 1996; Teresevičienė, Gedvilienė, 2000) bendradarbiavimo sampratą išryškina ne tik bendros veiklos, bet ir bendro tikslo svarbą. Bendradarbiavimas yra daug daugiau negu fizinis buvimas kartu su kitais, pokalbiai, pagalba kitiems, dalijimasis medžiaga, nors visa tai taip pat svarbu. Bendradarbiauti ir dirbti tik būnant vienoje grupėje – skirtingi dalykai, nes asmenys tik dirbdami vienoje grupelėje gali dirbti ir atskirai, siekdami to paties tikslo, o bendradarbiavimas reiškia, kad dirbama išvien taip, jog grupės laimėjimas yra svarbesnis už pavienio asmens rezultatą (Teresevičienė, Gedvilienė, 2000). Efektyvus bendravimas nusakomas (Sandwith, 1994) sąvegos išreiškimu (temų aktualumu, balso intonacija, žodynu); gebėjimu suvokti ir interpretuoti kitų asmenų kūno kalbą; aktyviu klausymusi; refleksija; gebėjimu apibendrinti. Ugdymo

⁵ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2012).

<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=0A121FE5-21D5-471F-A9C4-37B80BC37360> (žiūrėta 2012-03-13).

veiksmingumas priklauso nuo specialiosios pedagoginės pagalbos modelio, t. y. atsižvelgimo į kiekvieno vaiko individualius poreikius, gebėjimus bei pasiekimus, tinkamos aplinkos sukūrimo.

Pasak Miltenienės (2005), bendradarbiavimas ugdymo procese tiek Europos, tiek nacionaliniuose švietimą ir specialųjį ugdymą reglamentuojančiuose dokumentuose pripažįstamas, kaip vertybė ir siekiamybė, o kiti autoriai bendravimą vertina kaip priemonę (kaip asmenine integracijos/inkliuzijos sąlyga), leidžiančia siekti numatytų tikslų. Lietuvoje sukurtas specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo modelis, suformuotos komandos, atsakingos už mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą. Specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo tarpdiscipliniškumas, pasireiškiantis komandiniu specialistų darbu, dar labiau išryškina bendradarbiavimo svarbą specialiojo ugdymo srityje.

Pagrindinės bendradarbiavimo kryptys ir komandos nariai ugdymo įstaigoje:

- Ugdymo įstaigos vadovas;
- Ugdytojas;
- Pagalbos specialistai;
- Šeima.

Partnerystė yra ne tik svarbi, bet ir būtina vaiko gerovei bei turimų sutrikimų veiksmingam įveikimui. Problemą išspręsti vienam specialistui yra labai sudėtinga ar neįmanoma, todėl sprendimų reikia ieškoti sudarius komandą, kitaip tariant, bendradarbiaujant. Ugdymo įstaigoje vaikas daugiau laiko praleidžia su ugdytoju, nei su specialiuoju pedagogu – logopedu, todėl labai svarbu, kad bendrų veiklų metu būtų tinkamai organizuojama ir lavinama vaikų kalba. Pirmiausiai, ugdytojas kartu su logopedu turėtų kartu sudaryti programas įvairiai vaikų veiklai ir kalbai ugdyti. Ugdytojas turi gerai žinoti kalbos sutrikimus ir individualias vaikų savybes, su logopedu laikytis vienodų reikalavimų. Vienas iš svarbiausių veiksnių ugdant vaikų kalbą yra nuolatinis logopedo ir ugdytojo darbo tęstinumas. Pedagogas gali koreguoti vaiko kalbą, ir tuo pačiu įtvirtinti logopedės darbą įvairiais būdais veikloje bei atlikdamas individualias specialias logopedės paskirtas užduotis.

Kontautienės (2000) požiūriu, šiandien pedagoginis bendradarbiavimas tapo būtina atsinaujinimo sąlyga ir pedagoginės veiklos principu, todėl vis labiau reikalaujama skirti daugiau dėmesio tėvams, siekti, kad jie taptų aktyviais pedagogų partneriais ugdymo procese bei inicijuotų naujų kokybinių ugdymo pokyčių susiformavimą. Pasak Ališauskienės (2003), vienas iš šeimos ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimo būdų gali būti specialistų konsultacijos, kurios padeda spręsti specifines vaikų ugdymo problemas.

Logopedui privalu gerai suvokti šeimos funkcijas, jos vertybinį pasaulį, pedagoginio ir psichologinio bendravimo šeimoje ypatumus. Kad visa tai vyktų sklandžiai, logopedas turi

taikyti ne tik įvairius, bet ir veiksmingus bendradarbiavimo su tėvais būdus ir formas. Specialiojo pedagogo bendradarbiavimas su ugdytinio šeima yra aktualus keliais aspektais:

- bendraujant su tėvais geriau susipažįstama ugdytiniu, suvokiamos jo ugdymo(si) sėkmių ir nesėkmių priežastys;
- galimas tėvų pedagoginės kompetencijos plėtojimas;
- įtraukiant tėvus į ugdymo institucijos veiklą, įvairiomis formomis užtikrinamas tėvų dalyvavimas ugdymo procese.

Pasak Ališauskienės ir Miltenienės (2004), šeimos ir specialistų susitikimas dažniausiai prasideda nuo konsultacijos, kuri gali peraugti į bendravimą, kooperavimąsi, šeimos įtraukimą, bendradarbiavimą komandoje ir partnerystę. Ališauskienė ir Miltenienė (2004), taip apibūdina specialistų bei šeimos bendradarbiavimo būdus:

- konsultacija - patarimas, rūpinimasis, svarstymas, diskutavimas, informavimas;
- bendravimas apibūdinamas kaip informacijos perdavimo, priėmimo arba pasikeitimo aktas, idėjų raiškos menas. Bendravimas apima kalbėjimą, klausymą, tarpusavio konfliktų sprendimą, problemų iškėlimą ir pan.;
- kooperacija – vieningumas, derinimasis, sutikimas ir pan.;
- komanda – kai keletas tarpusavyje susijusių žmonių daro vienas kitam įtaką, sujungia pastangas siekdami bendro tikslo; kiekvienas turi aiškiai apibrėžtas funkcijas.

Pagrindiniai komandos bruožai yra bendradarbiavimas, tarpusavio pagalba, vienalytiškumo ir įvairiapusiškumo pusiausvyra.

Glaudus ryšys tarp šeimos ir ugdymo įstaigos yra vienas iš teigiamų veiksnių ugdant vaiką ir veiksmingai įveikiant jo turimus sutrikimus. Tėvus ir pedagogus jungia vienas tikslas – vaikas ir jo gerovė. Kad bendradarbiavimas tarp tėvų ir ugdymo įstaigos pedagogų vyktų sklandžiai, tiek vieni, tiek kiti turi prisiimti tam tikrą įsipareigojimą. Neformaliai ar formaliai bendraujant su šeimomis tiek ugdytojas, tiek logopedas privalo išsaugoti konfidencialumą. Jį galima apibūdinti kaip informacijos, kurią suteikė kuris nors šeimos narys neskelbimą. Ugdymo įstaigoje dirbantis personalas įsipareigoja neskleisti informacijos, kurią tėvai suteikia raštu ar žodžiu.

Apibendrinant, galima teigti, kad, logopedinės pagalbos veiksmingumas priklauso nuo specifinių kompetencijų, gebėjimų, požiūrių, kurie padėtų įtraukti į ugdymą visą komandą: tiek pedagogus, tiek ir tėvus. Turi būti sudarytos sąlygos, kad kiekvienas jaustųsi, kaip lygiavertis partneris, tik tokiu būdu bus užtikrinamas teigiamų rezultatų siekimas.

1.5. IKT (informacinių komunikacinių technologijų) veiksnys logopedo darbe

Nemažiau svarbus veiksnys yra informacinės komunikacinės technologijos. Logopedo darbe IKT padeda įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

Informacinės komunikacinės technologijos (IKT) apima įvairius metodus ir priemones (aparatinę ir programinę įrangą), skirtas duomenims apdoroti: rinkti, rikiuoti, laikyti, perduoti arba kitaip tvarkyti kompiuteriu (Dagienė, Grigas, Jevsikova, 2008).

IKT - tai (skaitmeninių) būdų ir priemonių visuma, kuriomis ugdymo tikslais kuriama, renkama, saugoma, transformuojama ir skleidžiama informacija (Paulionytė, Grabauskienė, Ątemgulienė, Schoroškienė, Makarskaitė-Petkevičienė, 2010). Dagienės ir kt. (2008) nuomone, IKT taikymas ugdymui yra tarpdisciplininių diskusijų objektas, todėl terminų tikslumas ir vieningumas būtinas supratimui, kad yra labai skirtingų technologijų ir jų galimas poveikis ugdymui taip pat yra labai skirtingas.

IKT ir besikeičiančios visuomenės poreikiai bei nuostatos veikia tradicinę švietimo sampratą, santykius, nusistovėjusias normas, iškelia naujus reikalavimus visiems švietimo dalyviams. Vienas iš jų yra darbo su IKT mokymo(si) procese didaktikos išmanymas⁶.

Pagrindiniai IKT taikymo aspektai (Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žilinskienė, 2010):

- Darbas su vaikais - ugdymo (-si) procesas.
- Darbas su tėvais - bendravimas ir bendradarbiavimas.
- Ugdytojų darbo proceso organizavimas.
- Ugdytojų patirties sklaida.

Kompiuteris keičia ugdymo(si) procesą, informacinės technologijos yra viena iš informacijos perteikimo priemonių, kuri leidžia informaciją pateikti vaizdingesnę. Vaizdumas, suderintas su įgarsinimu, suteikia kompiuterinėms technologijoms korekcines galias tobulinti vaikų kalbą (tartį), garsinę ir foneminę analizę. Mėgdžiojimas pagal pavyzdį, garsų išdainavimas (išsvengiant mikčiojimo) ir pan. Naujas, modernus ugdymo turinys tiesiogiai yra susietas su IKT, todėl tai lemia naujausius ugdymo metodus ir priemones.

Ugdymo aplinkoje, IKT sėkmingai naudojamos diferencijuotose logopedinėse pratybose, kai organizuojama diferencijuota vaikų veikla atskiruose logopedinių pratybų dalyse, bei diferencijuotose logopedinėse pratybose, kai siekiama žinių įtvirtinimo, kartojimo (pratybų metodu, dirbant grupėse ar individualiai). Logopedinėse pratybose, naudojant IKT, atkreipiamas

⁶ Gedvilienė, G., Laužackas, R., Lileikienė, T., Mačianskienė, N., Sabaliauskas, T., Sajienė, L., Stasiūnaitienė, E., Teresevičienė, M., Tūtlys, V. (2008). Ko reikia šiuolaikiniam mokytojui? Aktualus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo turinys. Mokomoji knyga mokytojams. Vilnius: UAB „Lodvila“

dėmesys į vaikų skirtingą suvokimo stilių (vizualinis, garsinis ir kinestetinis). Naudojant IKT galima pateikti informaciją visais būdais, pavyzdžiui, rodant vizualią informaciją kompiuterio ekrane ir pan.

Ugdymo įstaigose vyksta proceso modernizavimas, kompiuterinių technologijų diegimas. Dauguma logopedų sėkmingai taiko IKT savo logopedinėse pratybose. Logopedo gebėjimas pačiam kurti užduotis, motyvuotai naudoti naujausias technologijas, teigiamai daro įtaką specialiosios pedagoginės pagalbos efektyvumui. Logopedui būtina išmanyti informacines technologijas, nes jos padeda kelti kvalifikaciją, įgyti žinių, pasidalinti patirtimi- tobulėti. Vaikai, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, logopedinių pratybų metu naudojami šiuolaikiškais didaktinėmis kalbos ugdymo priemonėmis, judriais muzikiniais ir kūrybiniais bei interneto puslapiuose pateiktais korekciniais žaidimais. Pagal Kaffemaniene ir Burneikienę (2001), žaidimas – svarbus asmenybės raidos veiksnys, psichinės sveikatos rodiklis. Žaidimas - pagrindinis specialiųjų ugdymo (si) poreikių vaikų ugdymo metodas. Kaip teigia Radzevičienė (1997), kiekvieno žaidimo periodas yra tarsi balansavimas tarp žaidimo ir įgūdžio formavimosi.

Ugdymo procese informacinių ir komunikacinių technologijų atliekamas funkcijas galima suklasifikuoti. Jos gali būti taikomos kaip (Dudzinskienė ir kt., 2010):

- mokomoji priemonė,
- mokymosi priemonė,
- mokymosi aplinka,
- bendravimo priemonė,
- terapinė pagalbos priemonė,
- diagnostikos priemonė,
- priemonė administravimo užduotims atlikti.

Informacinių komunikacinių technologijų pranašumai: sutaupomas laikas bendraujant su tėvais, teikiant ataskaitas ir t.t., šiuolaikinis požiūris į ugdymo proceso planavimą ir diferencijavimą, mobilumas – turimą medžiagą lengva perkelti, siųsti kur reikia, lankstumas – sukurta medžiaga lengva koreguoti, keisti, kopijuoti. Tačiau vien tik IKT priemonių taikymas pats savaime nelemia geresnių ir veiksmingesnių ugdymo rezultatų. Ugdymo veiksmingumas priklauso nuo specialiosios pedagoginės pagalbos modelio teikimo, atsižvelgimo į kiekvieno vaiko individualius poreikius, gebėjimus bei pasiekimus, tinkamos aplinkos sukūrimo ir kitų veiksnių (vaiko savybių, ugdytojo pasirengimo, ir t.t.). IKT turėjimas tik skatina specialistus ugdymo procesą daryti veiksmingesnį.

Šiais laikais, kai visi skuba ar yra išvykę į kitas šalis, yra puikus šiuolaikiškas būdas bendrauti internetu. Įvairių programų, tokių kaip: elektroninis paštas, skype, facebook ir dar daugelio kitų pagalba, bendravimas nieko nekainuoja.

Žinoma, negalima pamiršti ir neigiamų veiksnių dirbant su kompiuteriu. Akių nuovargis ir susilpnėjęs regėjimas - vienas iš kenksmingų kompiuterio poveikių ne tik vaiko, bet ir suaugusio sveikatai. Sveikatai kenksmingas veiksnys yra ir netaisyklinga kūno padėtis. Kūno ir akių padėtys labai susijusios. Netinkamas žiūrėjimo kampas skatina keisti galvos ir kaklo padėtį, o dėl to atsiranda atskirų raumenų grupių įtampa.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad informacinių komunikacinių technologijų taikymas specialiojo ugdymo procese yra vienas iš veiksnių, kuris sėkmingai gali padėti įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

1.6. Dailės ir muzikos terapijos veiksnys

Kaffemanienės, Reseckienės (2008) teigimu – ankstyvas smulkiosios ir bendrosios motorikos gebėjimų įvertinimas ir lavinimas gali būti tikėtinų kalbos raidos sutrikimų prevencijos priemone. O esant kalbėjimo ir kalbos sutrikimams, bendrosios ir smulkiosios motorikos tikslinimas privalėtų būti sudėtinė logopedinio darbo dalis.

Dailės terapija - skatina vaizdo ir žodžio sąveiką, kuri savo ruožtu gali sudaryti dvi vieningos visumos puses, todėl „vaizdo ir žodžio panaudojimas vystyme/si yra reikšmingas veiksnys plėtojantis integralaus mokymo/si perspektyvas. Mokymo/si procese, apsiribojant sąvokinio mąstymo lygmeniu, iš ugdymo proceso eliminuojamas mąstymas vaizdais, kuris vaikystėje dalyvauja įvairiose vaiko veiklos sferose kaip esminis pažinimo funkcionavimo komponentas. (Lapėnienė, 2009).

Monkevičienė (2003) nustatė, kad smulkiosios motorikos išlavėjimas turi reikšmės kalbos vystymuisi, nes rankų plaštakų ir kalbinės motorikos projekcijos galvos smegenų žievėje yra greta. Smulkiosios motorikos rankų lavinimas didina galvos smegenų žievės aktyvumą, todėl gerėja kalbėjimas, klausimas, rega, dėmesys. Dailės terapijos taikymas yra tiesiogiai susijęs su bendrosios ir smulkiosios motorikos bei kalbėjimo, kalbos procesais.

Muzikos terapija – naudojama psichologinio, fizinio, kognityvinio ar socialinės asmenų sveikatos ar švietimo problemų funkcionavimo teigiamiems pokyčiams. Muzikos

terapija naudojama įvairiomis sąlygomis, įskaitant psichikos sutrikimus, raidos ir mokymosi negalias⁷.

Muzikos terapijos taikymas išplėtotas psichiatrijos, psichologinės ir socialinės reabilitacijos, specialiojo ugdymo ir socialinėse bei kultūrinėse programose. Organizuojant muzikinę veiklą laikomasi principo, kad svarbiausia ugdymo sėkmės sąlyga – saugios, geranoriškos aplinkos sukūrimas. To pasiekama bendradarbiaujant ugdytojui ir ugdytiniui, jų abipusiu pasitikėjimu ir pagarba (Piličiauskas, 2005).

Sudarytoje lentelėje aiškiai matoma, kokios vaiko probleminės sritys ir kaip muzikos terapijos pagalba galima jas įveikti. Sudaryta, pagal Moksliniai tyrimai ir ištekliai • UW-Eau Claire (2006) pateiktus duomenis⁸

Probleminės sritys	Muzikos terapijos tikslai
Blogas kvėpavimo ir balso mechanizmų koordinavimas	Balso diapazono plėtra
Netaisyklingas artikuliacijos garsų tarimas	Artikuliacijos aparato lavinimas
Nepakankamas žodynas	Žodyno turtinimas
Nesugebėjimas prisiminti kalbos garsų	
Nepakankami gramatikos ir sintaksės įgūdžiai	Aktyvinti verbalinę kalbą
Netikslus kalbėjimo ritmas ir fleksija	Tikslinti ritmą ir fleksiją
Netiksli žodžių tvarka sakinyje ar skiemenų tvarka žodyje	Gerinti sąsają
Nesugebėjimas bendrauti su artimaisiais, reikšti emocijas	Skatinti emocinę išraišką

Logopedo darbe vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų muzikos terapija taikoma: kvėpavimo pratimams, ritmo pajautimui, muzikos klausymui, dainavimui ir t.t.

⁷ Medicinos žodynas. <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/art+therapy> (žiūrėta 2012-03-12)

⁸ Moksliniai tyrimai ir ištekliai • BD-Eau Claire, (2006).
<http://people.uwec.edu/rasarla/research/language/index.htm> (žiūrėta 2012-03-12)

2 skyrius VEIKSNIAI, LEMIANČIUS VAIKŲ KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMŲ ĮVEIKIMĄ. TYRIMO REZULTATAI

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimui naudotas anoniminės anketinės apklausos metodas. Anoniminė apklausa leido respondentams jaustis saugiai ir užtikrino atsakymų konfidencialumą.

Tyrimo tikslas - išsiaiškinti veiksnius, lemiančius vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą: logopedų ir tėvų požiūriu. Taikytas kiekybinis duomenų apdorojimo metodas.

Tyrimui atlikti parengtos dviejų tipų anketos: logopedams ir tėvams. Logopedams skirtą anketą sudaro 16 uždaro tipo ir 1 atviras klausimas. Tėvams skirtą anketą sudaro 13 uždaro tipo klausimų.

Logopedams skirtas anketas sudaro tokie blokai:

- 1) demografinis (duomenys apie tiriamuosius);
- 2) klausimų blokas, skirtas išsiaiškinti veiksnius, padedančius įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, logopedų požiūriu;
- 3) klausimų blokas, skirtas tirti logopedo ir tėvų bendradarbiavimo veiksnius bei jų veiksmingumą, įveikiant kalbos ir kalbėjimo sutrikimus.

Tėvams skirtas anketas sudaro tokie blokai:

- 1) demografinis (duomenys apie tiriamuosius);
- 2) klausimų blokas, skirtas išsiaiškinti veiksnius, skatinančius vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą, tėvų požiūriu;
- 3) klausimų blokas, skirtas tirti tėvų ir logopedo bendradarbiavimo veiksnius bei jų veiksmingumą, įveikiant kalbos ir kalbėjimo sutrikimus.

2.2. Tyrimo dalyviai

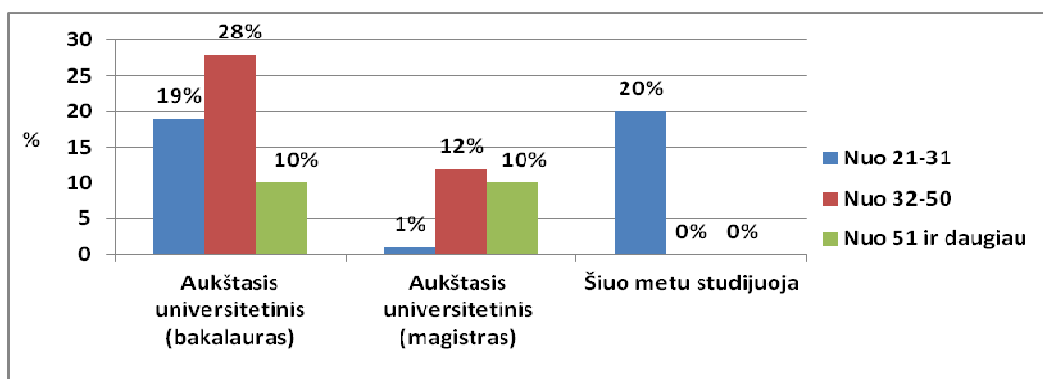
Anketinėje apklausoje dalyvavo logopedai iš Kauno, Vilniaus, Marijampolės miestų bei rajonų. Tyrimo dalyviai (logopedai) pasirinkti, remiantis temos aktualumo bei uždavinių kriterijais. Anketos buvo įteikiamos tiesiogiai (metodinio būrelio susirinkimo, seminarų metu, individualiai) bei išsiųstos elektroniniu paštu. Viso išdalintos ir išsiųstos 132 anketos, iš jų grįžo 69 (29 elektroniniu paštu, 40 – tiesiogiai). Anketų grįžtamumas 52%.

Tėvai, kaip ir logopedai, tyrimo dalyviais pasirinkti remiantis temos aktualumo bei uždavinių kriterijais. Viso tėvams išdalintų anketų skaičius buvo 130, iš jų sugrįžo 100 anketų. Tėvams skirtų anketų grįžtamumas (77%).

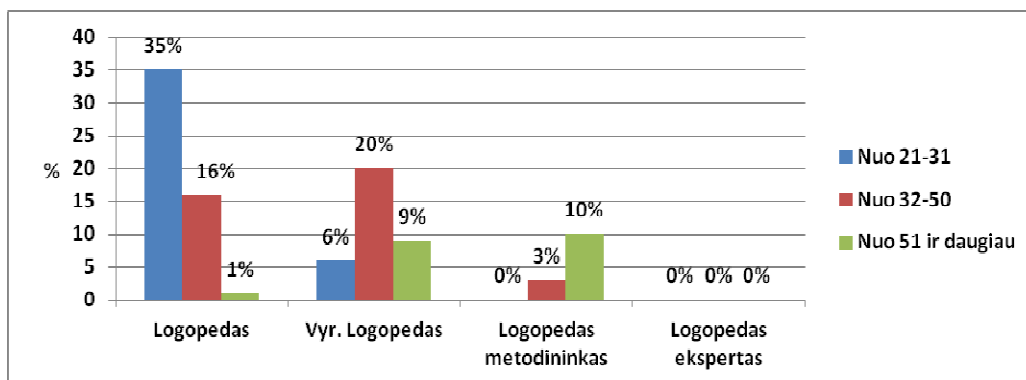
2.3. Tyrimo rezultatų analizė

2.3.1. Logopedų demografiniai duomenys

Pagal amžių apklaustieji logopedai buvo suskirstyti į tris grupes: nuo 21 iki 31 metų, nuo 32 iki 50 metų, nuo 51 ir vyresni. Pagal pateiktus duomenis, buvo analizuojama kaip nuo logopedų amžiaus priklauso įgytas išsilavinimas, turima kvalifikacinė kategorija ir požiūriai į kitus veiksnius, kurie galėtų padėti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimams įveikti. Duomenys pateikiami 1 ir 2 paveiksluose.

1 pav. Logopedų pasiskirstymas pagal išsilavinimą ir amžių, % (N=69)

2 pav. Logopedų pasiskirstymas pagal kategoriją ir amžių, % (N=69)

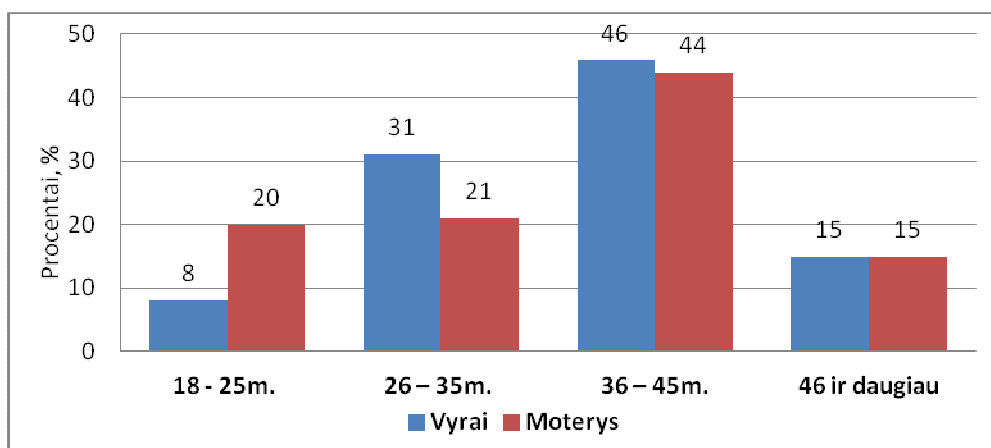
Apklausoje dalyvavusių logopedų amžius nuo 21 iki 31 ir nuo 32 iki 50 metų pasiskirstė vienodai (po 39%), nuo 51 ir daugiau metų sudarė 22%. Iš pateiktų duomenų matyti, jog daugiausiai jaunų logopedų nuo 21 iki 31 metų šiuo metu studijuoja (20%) ir turi logopedo

kategoriją. Pagal pateiktus duomenis, galima daryti prielaidą, jog kuo didesnis amžius, tuo aukštesnis išsilavinimas ir turima kvalifikacinė kategorija. Visų apklaustų logopedų darbo stažas apskaičiavus vidurkį yra apie 10 metų.

Galima daryti prielaidą, kad visi logopedai turintys aukštąjį mokslą yra kvalifikuoti, kompetentingi ir savo sritį išmanantys specialistai. Nuo amžiaus gali priklausyti logopedo darbo stažas ir turima kvalifikacinė kategorija, kuri daro įtaką veiksmingam darbui, įveikiant vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Studijuojantys ir jau dirbantys logopedai turi galimybę savo teorines ir praktikos metu įgytas žinias pritaikyti dirbamoje įstaigoje.

2.3.2. Tėvų demografiniai duomenys

Demografiniai duomenys apie tėvus leido daryti tokias prielaidas, kad moterų dalyvavo daugiau (61%), nei vyrų (39%). Tiek moterų, tiek vyrų amžius svyravo nuo 18 iki 46 metų ir vyresni. Didžioji dalis moterų ir vyrų, dalyvavusių apklausoje, amžius yra nuo 36 iki 45 metų. Duomenys pateikiami 3 paveiksle.

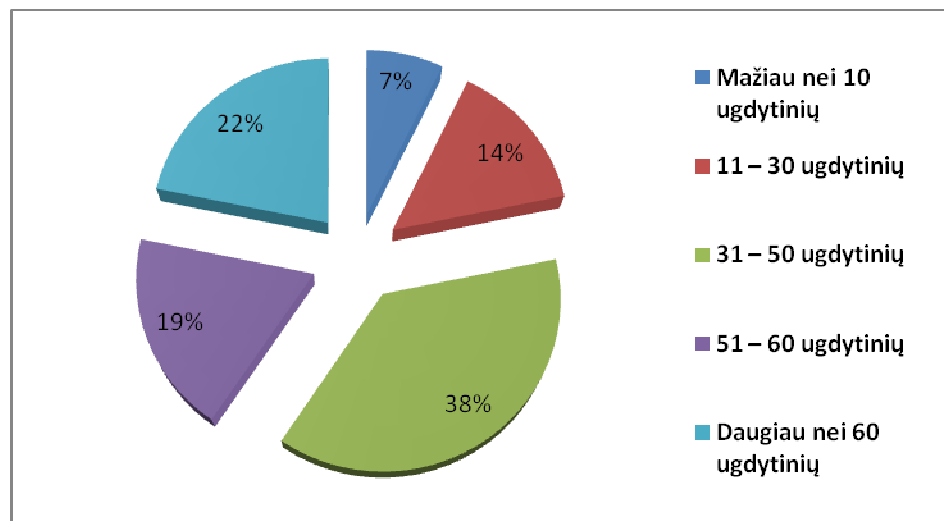
3 pav. Tėvų pasiskirstymas pagal amžių, % (N=100)

Apklausus, kiek tėvai turi vaikų, paaiškėjo, jog daugiausiai (43%) apklaustųjų turi po du vaikus, šiek tiek mažiau (34%) – vieną vaiką, tris ir daugiau vaikų turinčios šeimos sudarė 33%.

Atsižvelgiant, į amžiaus vidurkį ir turimų vaikų skaičių, galima daryti prielaidą, jog tėvai ne kartą yra susidūrę su ugdymo įstaiga, turi žinių apie vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius. Be to, broliai ir seserys gali suteikti reikalingos pagalbos vaikui, įveikiant kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

2.4. Veiksniai, lemiantys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą: logopedų požiūriu

Logopedų buvo prašoma pateikti, kiek jų dirbamoje ugdymo įstaigoje yra ugdytinių su kalbėjimo ir kalbos sutrikimais. Rezultatai rodo (žr. 4 paveikslą), jog daugiausiai ugdytinių su kalbėjimo ir kalbos sutrikimais skaičius yra nuo 31 iki 50. Nuo 51 ir daugiau ugdytinių, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, sudaro beveik pusę. Remiantis šiais rezultatais, logopedai nurodė, jog būtent vaikų skaičius yra vienas iš veiksnių, darančių įtaką logopedo darbo veiksmingumui. 57% specialistų nurodė, kad vaikų skaičius daro įtaką jų darbo krūviui ir veiksmingumui, 6% įtakos nedaro, 28% logopedų nėra jokio skirtumo, o 9% neturi nuomonės.

4 pav. Logopedo dirbamoje ugdymo įstaigoje, ugdytinių pasiskirstymas, % (N=69)

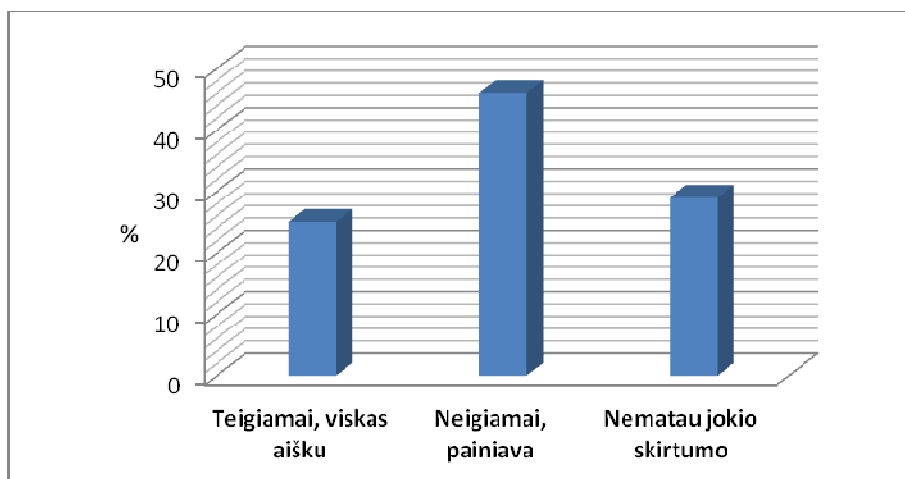
Atsižvelgiant į tai, jog vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių mokinio krepšelis yra didesnis ir skirtas ugdymo kokybei gerinti, logopedų buvo klausama, *Ar įstaiga, kurioje jie dirba, pakankamai aprūpina būtinomis priemonėmis, naujausia metodine literatūra?* Paaiškėjo, jog 67% logopedų atsakė teigiamai ir nurodė, kad nuolat papildoma naujausia metodine literatūra, gausinamos didaktinės priemonės. Vis dėlto, atsakiusių neigiamai 33% nurodė, jog įstaiga lėšų skiria nepakankamai, todėl, logopedų nuomone, nukenčia darbo kokybė.

Lietuvos statistikos departamento⁹ duomenimis teigiama, jog vaikų, turinčių specialiųjų poreikių daugėja, nors vaikų Lietuvoje mažėja. Padidintas mokinio krepšelis specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams yra skiriamas, tačiau pagal logopedų atsakymus, ne visuomet panaudojamas vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymo kokybei gerinti.

⁹ Lietuvos statistikos departamentas. <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=7725> (žiūrėta 2012-04-12).

Apibendrinant rezultatus, galima teigti, kad kalbėjimo ir kalbos sutrikimams įveikti yra svarbūs šie veiksniai: vaikų skaičius tenkantis vienam logopedui (dažnai jis būna didesnis, nei numatyta specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos apraše) ir pagalbos vaikui specialistų aprūpinimas IKT priemonėmis, naujausia metodine literatūra.

Nuo šių metų įsigaliojo naujai patvirtinta kalbėjimo ir kalbos sutrikimų klasifikacija. Logopedų buvo klausiama, *Kaip jie vertina naująją kalbėjimo ir kalbos sutrikimų klasifikaciją?* Duomenys pateikiami 5 paveiksle.

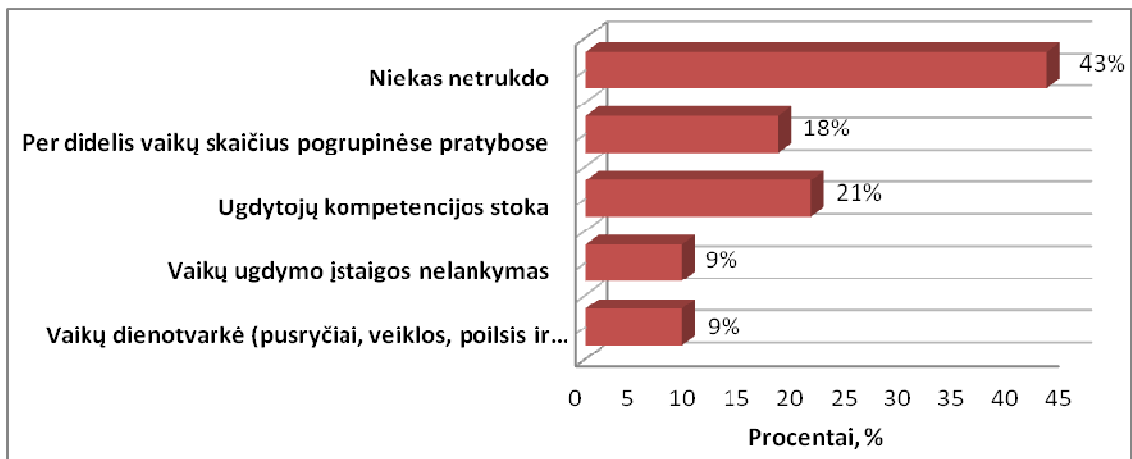

5 pav. Naujos kalbėjimo ir kalbos sutrikimų klasifikacijos vertinimas, % (N=69)

Apibendrinant logopedų atsakymus, paaiškėjo, jog naująją kalbėjimo ir kalbos sutrikimų klasifikaciją, dauguma specialistų vertina neigiamai. Ji yra gan paini (sutrikimai yra neišdiferencijuoti, neapibrėžti, dubliuojasi). Ugdymo kokybei, naujoji kalbėjimo ir kalbos sutrikimų klasifikacija, poveikio nedarė ir teigiamai įvertinta 17 apklaustųjų. Kad sutrikimų klasifikacija nedarė įtakos, mano 20 specialistų.

Apibendrinant, galima teigti, kad naujovės gali ne tik palengvinti, bet ir apsunkinti darbo kokybę. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimų klasifikacijos bei naujų Švietimo ir mokslo ministro patvirtintų įsakymų veiksmingumo analizę bus galima atlikti po kelerių metų.

Kiekvienoje ugdymo įstaigoje logopedas turi derintis prie esamų darbo sąlygų, todėl buvo klausiama, *Kokie veiksniai trukdo kryptingam ir veiksmingam darbui su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, ugdymo įstaigoje?* Į šį klausimą respondentų atsakymai pasiskirstė gana aiškiai (žr. 6 paveikslą).

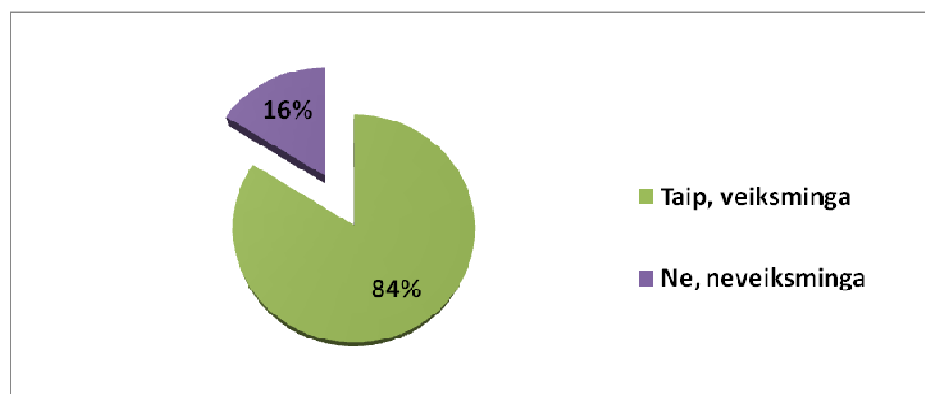

6 pav. Veiksniai, trukdantys logopedo darbui, % (N=81)

Apibendrinant rezultatus, matyti, kad daugiausiai apklaustųjų (43%) niekas netrukdo kryptingam ir veiksmingam darbui su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Galima teigti, kad šie logopedai puikiai organizuoja savo laiką ir griežtai laikosi sudaryto darbo grafiko. Vis dėlto, su ugdytojų kompetencijos stoka susiduria 21% apklaustųjų specialistų. Procentinė išraiška gana nemaža, galima teigti, kad ne visi ugdytojai yra kompetentingi specialiojo ugdymo klausimais. Dar vienas iš veiksnių, trukdančių veiksmingą logopedo darbą yra per didelis vaikų skaičius pogrupiniuose užsiėmimuose, tai nurodė 18% apklaustųjų logopedų. Vaikų ugdymo įstaigos nelankymas ir dienotvarkė procentais pasiskirstė vienodai.

Apibendrinant rezultatus, daugumai logopedų kryptingam ir veiksmingam darbui su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, niekas netrukdo, tai parodo jų profesionalumą ir darbo organizuotumą.

Kadangi kompiuteris keičia ugdymo(si) procesą, viena iš informacijos perteikimo priemonių yra informacinės technologijos. Klausimu, *Ar IKT naudojimas yra veiksmingas vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimui, ugdymo procese?*, norėta sužinoti specialistų nuomonę ir pagrįstumą. Duomenys pateikti 7 paveiksle.

7 pav. IKT naudojimo veiksmingumas, įveikiant vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, % (N=69)

Gauti rezultatai labai aiškūs, kad tai veiksminga atsakė net 84% respondentų, likusieji 16% nurodė, kad jų darbo procese, tai nėra veiksminga. Dauguma respondentų savo atsakymus argumentavo. Atsakydami, kad tai veiksminga, logopedai nurodė, kad tai: lengvesnis ugdymo proceso valdymas, motyvacija vaikams, šiuolaikiška, modernu, patogiu, naudinga, reikšminga, reikalinga, veiksminga, inovatyvu, naujoviška, įdomu vaikams, būtina priemonė jų darbo procese. Analogiškai savo atsakymus pagrindė ir tie, kurie savo veiklos metu nenaudoja IKT, nes: logopedo kabinete nėra kompiuterio arba jis per senas, nesinaudoja IKT, nes mano, jog vaikai ir taip daug laiko praleidžia prie kompiuterio, neturi pakankamai įgūdžių.

Apibendrinant, IKT yra vienas iš veiksnių, kuris ne tik palengvina logopedo darbo organizavimo procesą, bet ir yra puikus bei šiuolaikiškas būdas vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimui.

Specialiojoje pedagogikoje, neretai taikomi muzikos ir dailės terapijos metodai. Atliekant tyrimą specialistams buvo pateiktas klausimas, *Ar Jūsų manymu muzikos ir dailės terapija yra veiksmingas metodas vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, įveikimui?* Gauti rezultatai pateikiami 1 lentelėje.

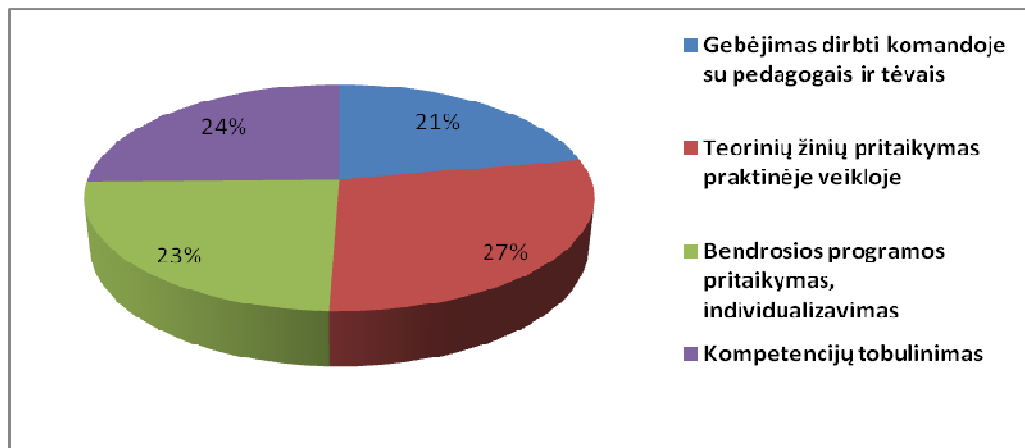
1 lentelė

Muzikos ir dailės terapijų metodo vertinimas, % (N=69)

Eil. Nr.	Menų terapijos, kaip veiksmingo metodo panaudojimas	%
1.	Taip, manau, kad tai veiksminga	67%
2.	Ne, manau, kad tai nėra veiksminga	11%
3.	Nieko nežinau apie menų terapiją	22%
4.	Viso:	100%

Aptariant rezultatus, galima teigti, kad muzikos ir dailės terapija yra veiksmingas būdas įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus (daugiausia pateikta teigiamų atsakymų). Nežinančių apie tokį metodą pasisakė ketvirtadalis respondentų. Žinančių, kas yra muzikos ir dailės terapija, tačiau netaikančių savo praktikoje (įvardijant, kad tai neveiksminga), yra 8 specialistai. Galima daryti prielaidą, jog dauguma specialistų taiko įvairius muzikos ir dailės terapijos metodus, nes tai yra vienas iš būdų įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

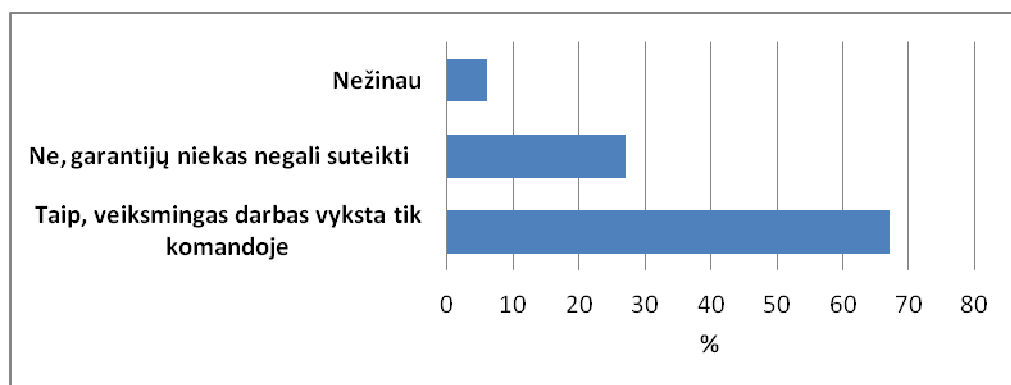
Domėtasi, kokie papildomi veiksniai, galėtų įtakoti veiksmingą darbą su vaikais, kurie turi kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Duomenys pateikti 8 paveiksle.

8 pav. Papildomi veiksniai logopedo darbe, % (N=95)

Beveik visi logopedų atsakymai pasiskirstė vienodai. Apibendrinant, galima teigti, kad logopedas turi būti savo srities specialistas, kuris privalo nuolat tobulėti, kelti kvalifikaciją, plėsti ir gilinti specialybės žinias. Gebėjimas dirbti komandoje su pedagogais ir tėvais, teorinių žinių pritaikymas praktinėje veikloje, Bendrosios programos pritaikymas ir individualizavimas bei kompetencijų tobulinimas yra veiksniai, kurie lemia vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą.

Komandinis darbas, tai vienas iš veiksnių, kuris lemia bendravimą ir bendradarbiavimą siekiant užtikrinti vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą. Logopedų buvo klausiama, *Ar specialistų komandos darbas garantuoja veiksmingą vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą?* Duomenys pateikti 9 paveiksle.

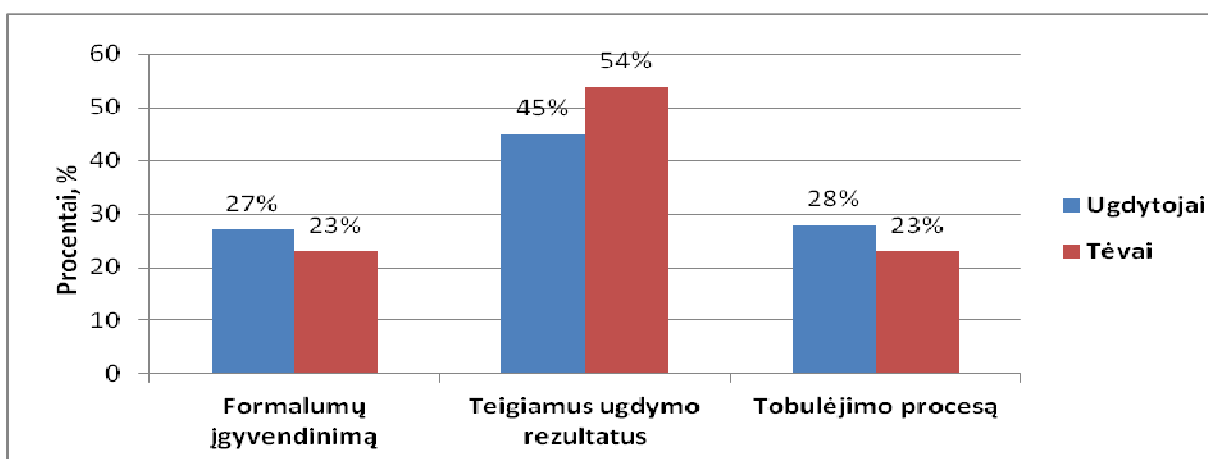
9 pav. Komandinio darbo kaip veiksnio vertinimas, % (N=69)

Apibendrinant gautus rezultatus, daugiausiai specialistų mano, kad pasiekti kuo geresnių rezultatų ir užtikrinti veiksmingą darbą galima tik bendradarbiaujant su komandoje esančiais nariais. Pagrindinius narius, kaip komandos sudedamąją dalį, nurodė, jog sudaro: specialusis pedagogas (48%), ugdytojas (36%), psichologas (9%), socialinis pedagogas (5%) ir

kineziterapeutas (2%). 19 apklaustųjų mano, kad komanda nesuteikia garantijų, vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimui. 4 respondentai neturi nuomonės, nes mano, kad komandos narių skaičius ir jų įsitraukimas į bendrą pagalbą yra tik formalumas. Be to, daugumai neaišku, kaip kryptingai bendradarbiauti.

Galima daryti prielaidą, jog kiekvienas komandos narys sureikšmina savo darbą, pamiršdamas, kad teigiamų rezultatų galima pasiekti tik įvairiapusiškai padedant tam, kuriam tikrai reikia ne vieno specialisto pagalbos. Komandos susivienijimas ir darbas kartu, tai dar vienas veiksnys, kuris, logopedų požiūriu, lemia vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą.

Sužinoti apie logopedo bendradarbiavimą su ugdytojais ir tėvais, buvo pateikti klausimai, kurie nurodė, *į ką dažniausiai orientuojasi logopedas savo darbe bei kaip tai susiję su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimu*. Duomenys pateikti 10 paveiksle.

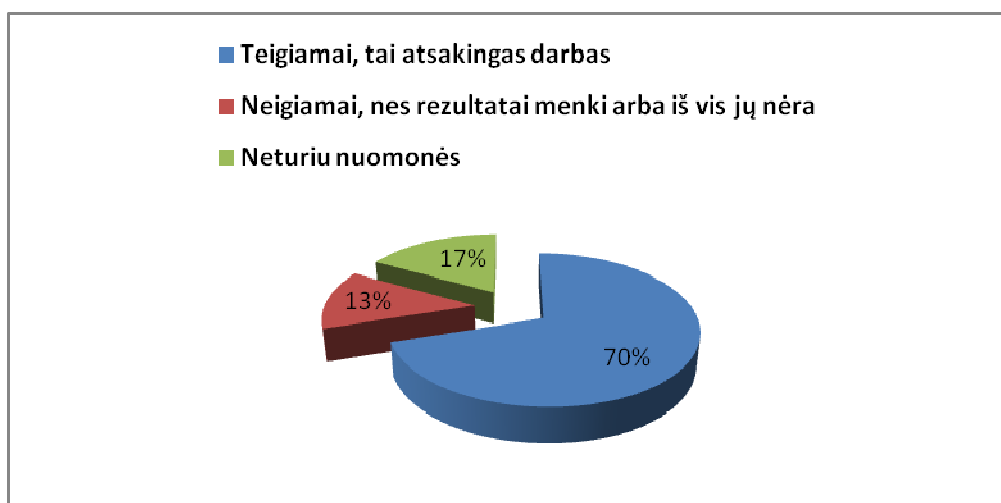
10 pav. Logopedų bendradarbiavimas su ugdytojais ir tėvais, %

Pagal gautus rezultatus, logopedai tiek su ugdytojais, tiek su tėvais bendradarbiauja orientuodamiesi į teigiamus ugdymo rezultatus. Tai reiškia, kad yra ieškomas kompromisas siekti bendrai išsikeltų tikslų. Formalumą įgyvendinimo ir tobulėjimo proceso rezultatai pasiskirstė vienodai. Tobulėjimo procesas bendradarbiaujant su tėvais ir ugdytojais pagrįstas tuo, jog mokomasi bendrauti, o vėliau ir bendradarbiauti. Visi šie procesai tarpusavyje susiję, reikalaujantys žinių, supratimo ir praktikos.

2.5. Tėvų požiūris į veiksmus, padedančius įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus

Tyrimo metu, buvo norima išsiaiškinti tėvų požiūrį, ne tik į logopedo darbo veiksmingumą, bet ir pačių tėvų atsakingumą už jų vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą.

Tėvų buvo prašoma įvertinti logopedo darbo veiksmingumą. Duomenys pateikti 11 paveiksle.

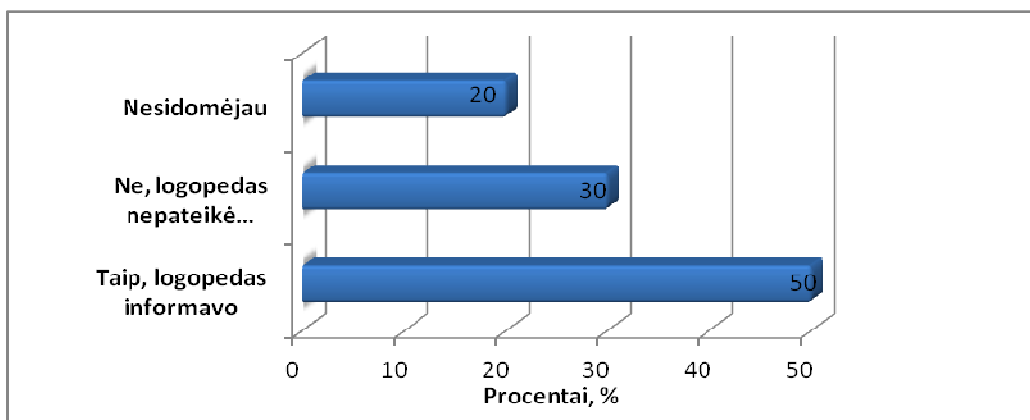

11 pav. Logopedo darbo vertinimas, % (N=100)

Rezultatai rodo, kad tėvai teigiamai vertina logopedo darbą, įvertindami jį, kaip labai atsakingą. Teigiamas logopedo darbo vertinimas rodo, kad tėvai supranta jo įtaką ne tik kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimui, bet ir vaiko besivystančiai raidai. Logopedo darbo rezultatai priklauso ir nuo kiekvieno vaiko individualių savybių. 13 tėvų įvertino logopedo darbą neigiamai, argumentuodami, jog rezultatai menki arba išvis jų nėra. 17 – neturinčių nuomonės, tai rodo, kad tokia dalis tėvų nesidomi vaiko specialiuoju ugdymu.

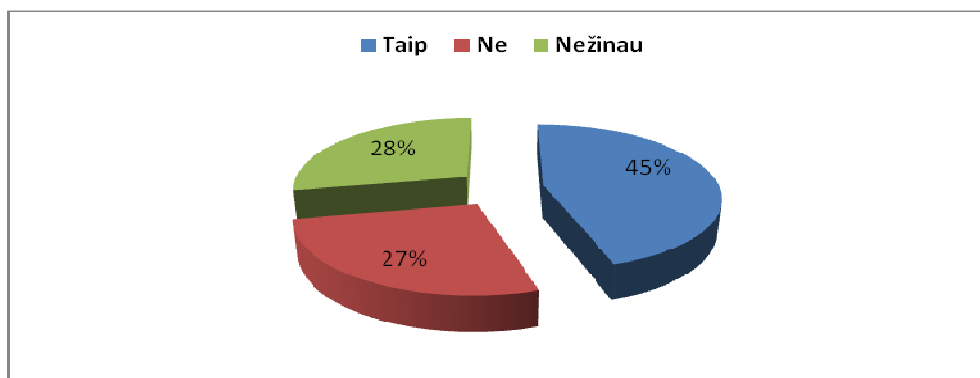
Apibendrinant, galima daryti prielaidą, kad tėvai pasitiki logopedu kaip profesionaliu specialistu.

Norėta sužinoti ar tėvai rodo iniciatyvą padėti savo vaikui, turinčiam kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Todėl buvo pateiktas klausimas, *Ar žinote, kokių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turi Jūsų vaikas(-i)?* Duomenys pateikti 12 paveiksle.

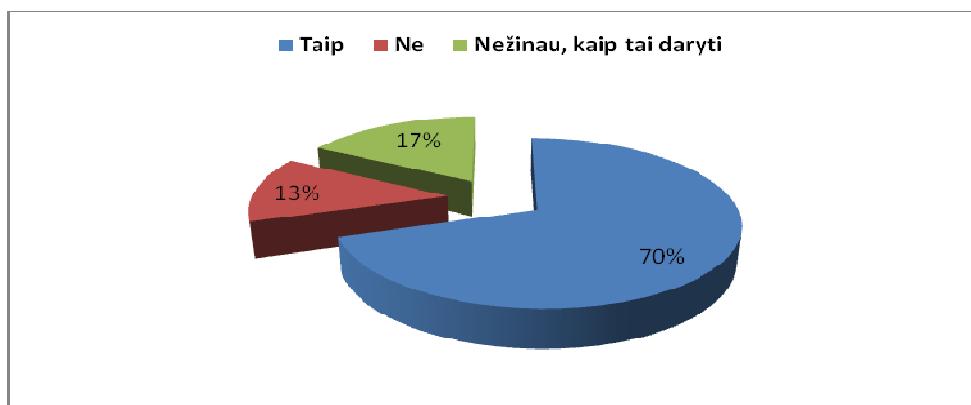

12 pav. Tėvų žinios apie jų vaikų turimus sutrikimus, % (N=100)

Iš pateiktų rezultatų matyti, jog lygiai pusė tėvų teigia, kad juos logopedas informavo, apie vaiko kalbinės raidos ypatumus. Maždaug 30-čiai tėvų logopedai nepateikė jokios informacijos. 20% tėvų, tokios informacijos neprireikė. Galima daryti prielaidą, kad šie tėvai visą atsakomybę palieka specialistams, nes į klausimą, *Ar jie yra atsakingi už jų vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą?*, 30% atsakė neigiamai, argumentuodami, jog tam yra specialistai. Kiti 28% tėvų vis dėlto sutiko, kad ir jie yra atsakingi už jų vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą, tačiau visą darbą patiki specialistams. Likusi dalis (42%) prisiima atsakomybę, todėl stengiasi vykdyti logopedo nurodymus namuose. Kyla klausimas, *Ar logopedas skiria užduotis atlikti namuose?* Atsakymai lyginami su pateiktu klausimu, *Ar tėvai kontroliuoja savo vaiko kalbos nesklandumus namuose?* Duomenys pateikti 11 ir 12 paveiksluose.

13 pav. Ar logopedas skiria užduotis atlikti namuose?, % (N=100)

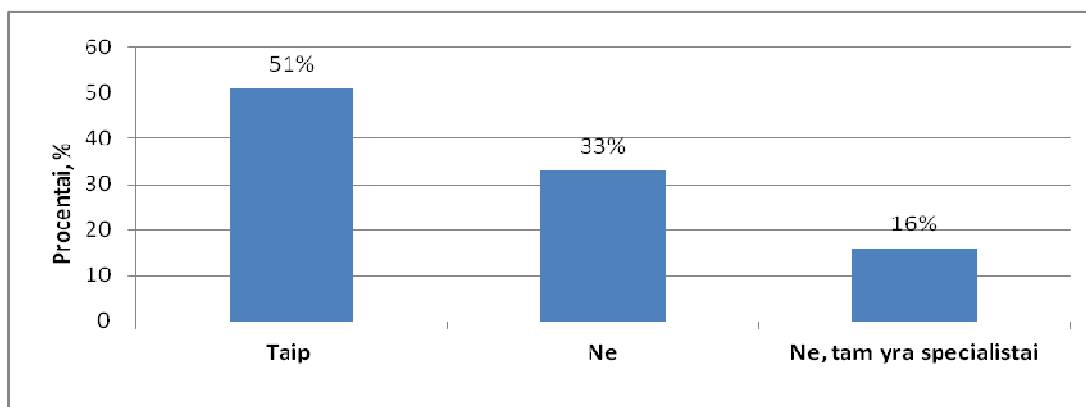
14 pav. Ar tėvai kontroliuoja vaiko kalbą namuose?, % (N=100)

Analizuojant ir apibendrinant abiejuose (13 pav., 14 pav.) paveiksluose pateiktus rezultatus, galima daryti prielaidą, jog tėvai kontroliuoja vaikų kalbą namuose, nes 45% respondentų atsakė, jog logopedas skiria užduotis. O svarbiausia, kad vaikas tampa dalyviu, visame kalbėjimo ir kalbos ugdymo procese ir jaučia jo (ugdymo) svarbą. Kad logopedas neskiria užduočių, vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimams įveikti, atsakė 27 tėvai. Kas septintas

tėvas nieko nežino apie skiriamas užduotis, o kas šeštas - kaip kontroliuoti vaiko kalbą namuose (17%).

Apibendrinant, galima teigti, kad tėvai dalijasi atsakomybe su logopedu ir yra lygiaverčiai partneriai vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimo procese. Tai reiškia, kad sutelkiant bendras jėgas su logopedu, jie tikisi teigiamų rezultatų.

Norėta išsiaiškinti, ar bendri interesai, pagalbos formos, patarimai, diskusijos vysta ne tik ugdymo įstaigoje su specialistais, tačiau ir už jos ribų. Pateiktas klausimas, *Ar dalinatės su kitais tėvais savo patirtimi, kaip įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus?*, padėjo išsiaiškinti tėvų nuomonę.

15 pav. Ar tėvai bendradarbiauja tarpusavyje?, % (N=100)

Pagal 10 pav. analizę, aišku, kad beveik ketvirtadalis logopedų orientuoti į formalumų bendradarbiavimo įgyvendinimą, todėl tėvai ieško alternatyvios pagalbos. Dažniausiai bendrauja tėvai, kurių vaikai turi panašių sutrikimų. Patirtimi dalinasi pusė apklaustų tėvų, trečdalis nesidalija jokia patirtimi, o likusieji palieka visą atsakomybę specialistams. Tokia pat dalis tėvų nedalyvauja specialiojo ugdymo procese, nesidomi vaiko problemomis, šis procentas kartojasi analizuojant 11, 12, 14 paveikslų duomenis.

Tėvams dažniausiai kylantys klausimai, susiję su vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimais analizuojami 2 lentelėje. Joje matyti, kokie tėvų klausimai dažniausiai aptariami su logopedu.

2 lentelė

Tėvų dažniausiai aptariami klausimai su logopedu, % (N=113)

Eil. Nr.	Klausimai dažniausiai aptariami su logopedu	Procentai, %
1.	Vaiko specialiojo ugdymosi pasiekimai	14
2.	Vaikui kylantys specialiojo ugdymosi sunkumai	44
3.	Galimi specialiojo ugdymo pagalbos būdai vaikui namuose	22
4.	Nekyla jokių klausimų	20
5.	Viso:	100

Apibendrinant rezultatus, matyti, kad tėvus neramina klausimai, susiję su vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimais, sunkumai, kylantys ugdymosi procese. Galimus pagalbos būdus, kaip įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus namuose, aptaria 22 tėvai. Apie vaiko pasiekimus, klausimai užduodami ne taip dažnai, to teiraujasi tik kas septintas tėvas. Penktadaliui nekylo jokių klausimų. 60 tėvų nurodė, jog priimtiniausias būdas aptarti išskylančius klausimus yra individualus pokalbis su specialistu. Tai įrodo, kad tėvai daugiausiai vertina logopedų profesines (36%) ir bendravimo (32%) kompetencijas.

Galima daryti prielaidą, kad geriausias būdas sužinoti ir aptarti visus rūpimus klausimus, susijusius su specialiųjų poreikių vaiku, yra ne grupiniai susirinkimai ar veiklos, o individualus pokalbis su logopedu, kurio metu užtikrinamas konfidencialumas.

Specialistų ir tėvų buvo prašoma užpildyti lentelę, kurios tikslas išsiaiškinti bendradarbiavimo veiksmingumą logopedų ir tėvų požiūriu. Duomenys pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

Bendradarbiavimas, kaip veiksnys, tėvų ir logopedų nuomone, % (tėvų N=94), (logopedų N=67)

Atsakymai	Labai veiksminga		Veiksminga		Nežinau		Neveiksminga		Visiškai neveiksminga	
	Tėvai	Logopedai	Tėvai	Logopedai	Tėvai	Logopedai	Tėvai	Logopedai	Tėvai	Logopedai
Teiginiai	%									
Bendrų tikslų siekimas	36	31	45	66	14	3	3	-	2	-
Bendravimo tęstinumas	23	30	51	66	23	4	2	-	1	-
Darbo krūvio pasidalijimas	14	30	47	66	36	4	1	-	2	-
Informacijos, apie vaiko sutrikimo įveikimo eigą, teikimas	32	39	43	61	21	-	3	-	1	-
Pedagoginis tėvų švietimas specialiojo ugdymo klausimais	20	37	54	63	21	-	3	-	2	-

Iš lentelėje pateiktų duomenų, matyti, kad tėvų ir logopedų požiūriai į veiksnius, įtakančius logopedo darbo veiksmingumą, sutapo (skirtumas labai nedidelis). Tėvai mano, jog *labai veiksmingas* būdas jų vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimams įveikti, yra bendrų tikslų siekimas. Tuo tarpu specialistai teigia, kad *labai veiksminga* yra informacijos, apie vaiko sutrikimo įveikimo eigą, teikimas. Remiantis logopedų ir tėvų bendradarbiavimo, kaip įtakančio veiksnio vertinimais, galima teigti, kad veiksmingos priemonės yra: bendrų tikslų

siekimas, bendravimo tęstinumas, darbo krūvio pasidalijimas, informacijos, apie vaiko sutrikimo įveikimo eigą teikimas, pedagoginis tėvų švietimas specialiojo ugdymo klausimais. Tik keli tėvai nurodė darbo krūvio pasidalijimą, bendravimo tęstinumą kaip *neveiksmingą* ir *visiškai neveiksmingą*. Tai rodo būtinumą šviesti tėvų bendruomenę specialiojo ugdymo klausimais.

Apibendrinant tėvų ir logopedų nuomones, galima teigti, kad specialistai rodo iniciatyvą įtraukdami tėvus į ugdymo procesą. Jie stengiasi kiekvieną veiksnį (proceso varomąją jėgą) pritaikyti savo darbe. Tėvai savo ruožtu, supranta bendradarbiavimo svarbą, stengiasi domėtis vaiko ugdymosi sunkumais ir padėti juos įveikti.

Išvados

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė leido išsiaiškinti veiksnius, kurie padeda įveikti vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Švietimo pagalbą reglamentuojantys dokumentai akcentuoja logopedo asmeninius veiksnius, kurių svarbiausias - kvalifikacija (kompetencijos pagrindas). Pagrindiniai bendravimo ir bendradarbiavimo veiksniai, kurie yra susiję su viso ugdymo proceso dalyviais.
2. Nuo amžiaus gali priklausyti logopedo darbo stažas ir turima kvalifikacinė kategorija, kuri daro įtaką veiksmingam darbui, įveikiant vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.
3. Logopedų požiūriu, veiksniai, padedantys įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus yra:
 - IKT, muzikos ir dailės terapijos metodų taikymas;
 - profesinių kompetencijų tobulinimas;
 - bendradarbiavimas su ugdymo proceso dalyviais;
 - bendradarbiavimas su tėvais.
4. Logopedų požiūriu, veiksniai, trukdantys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimui yra:
 - per didelis vaikų skaičius vienam logopedui;
 - nepakankamas lėšų skyrimas IKT priemonėms ir naujausiai metodinei literatūrai;
 - naujų Švietimo įstatymų įsisavinimas ir pritaikymas praktinėje veikloje;
 - ugdymo įstaigos komandos ir tėvų kompetencijos stoka, abejingumas specialiojo ugdymo procesui.
5. Tėvų požiūriu, veiksniai skatinantys, vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimą yra:
 - logopedo profesinės kompetencijos;
 - lygiavertiškumas ugdymo procese;
 - bendradarbiavimas su ugdymo proceso dalyviais.

Literatūra

1. Adamonienė, R., Daukilas, S., Krikščiūnas, B., Maknienė, I., Palujanskienė, P. (2001). *Profesinio ugdymo pagrindai*. Vilnius: Petro Ofsetas.
2. Ališauskas, A. (1996). *Vaikų vystymosi ypatingumų pažinimas ir įvertinimas*. Šiauliai: Šiaulių knygriškla.
3. Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas*. Šiauliai.
4. Ališauskienė, S. (1998). *Ankstyvojo amžiaus vaikų korekcinis ugdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
5. Ališauskienė, S. (2003). *Specialistų ir šeimų bendradarbiavimo modelio konstravimas: metodologiniai ir reflektyviosios praktikos pagrindai*. Specialusis ugdymas. Nr. 2 (9).
6. Ališauskienė, S., Miltenienė, L. (2003). *Tėvų, specialistų ir specialiųjų poreikių turinčių vaikų bendradarbiavimo plėtotė ugdymo institucijose*. Šiauliai.
7. Ališauskienė, S., Miltenienė, L., (2004). *Bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius*. – Šiauliai.
8. Anzenbacher, A. (1992). *Filosofijos įvadas*. Vilnius.
9. Butkienė, G., Kepalaitė, A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius.
10. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. (1996). Vilnius.
11. Dagienė, V., Grigas, G., Jevsikova, T. (2008). *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas. 2-as papildytas leidimas*. Vilnius: TEV. <http://www.likit.lt/term/enc.html> (žiūrėta 2012-04-12).
12. Dodge, D. T., Rudink, S., Berke, K. (2008). *Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Presvika.
13. Dudzinskienė, R., Kalesnikienė, D., Paurienė, L., Žilinskienė, I. (2010). *Inovatyvių mokymo(si) metodų ir IKT taikymas*. II knyga. Vilnius: Ugdymo plėtos centras.
14. East, V., Evans, L. (2008). *Vieną žvilgsniu: praktinis vaiko specialiųjų poreikių tenkinimo vadovas*. Vilnius: Tyto alba.
15. Europos specialiojo ugdymo plėtos agentūra. <http://translate.google.lt/translate?hl=lt&langpair=en|lt&u=http://www.european-agency.org/> (žiūrėta 2012-02-29).
16. Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R. (2003). *Kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimai*. J. Ambrukaitis (Red.). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

17. Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R., (1993). *Logopedija*. Vadovėlis specialiosios pedagogikos fakultetų studentams. Kaunas: Šviesa.
18. Gedvilienė, G., Laužackas, R., Lileikienė, T., Mačianskienė, N., Sabaliauskas, T., Sajienė, L., Stasiūnaitienė, E., Teresevičienė, M., Tūtlys, V. (2008). *Ko reikia šiuolaikiniam mokytojų? Aktualus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo turinys*. Mokomoji knyga mokytojams. Vilnius: UAB „Lodvila“.
19. Hallahan, D. P., Kauffman, J. M. (2003). *Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
20. Ivoškuvienė, R., Mamonienė, Z., Pečiulienė, O., Stošiūvienė, A. (2002). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų neišplėtos kalbos ugdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
21. Kaffemanas, R. (2001). *Mąstymo psichologija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
22. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
23. Kaffemanienė, I., Reseckienė, L. (2008). Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos ir komunikacijos sutrikimų, individualizuoto motorikos ir kalbinių gebėjimų ugdymo ypatumai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2 (18), 140-147.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992).
[http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm#XII SKIRSNIS VALSTYB%C4%96S KONTROL%C4%96](http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm#XII_SKIRSNIS_VALSTYB%C4%96S_KONTROL%C4%96) (žiūrėta 2012-03-13)
25. Lietuvos statistikos departamentas. <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=7725> (žiūrėta 2012-04-12).
26. LR Švietimo ir mokslo ministerija.
[http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2011-09-30-V-1775\(2\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2011-09-30-V-1775(2).doc) (žiūrėta 2012-03-13).
27. LR Švietimo ir mokslo ministerija.
http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/03-06-25-ISAK-897.htm (žiūrėta 2012-03-13).
28. LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281. Vilnius
http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20is_tatymas.pdf (žiūrėta 2012-03-13).
29. Myers David, G. (2000). *Psichologija*. Poligrafija ir informatika.
30. Monkevičienė, O. (2003). *Mano vaikai*. Priešmokyklinis vaiko ugdymas. Kaunas: Šviesa

31. Paukštienė, G. (2008). *Pedagogo specialiųjų kompetencijų ypatumai, ugdant specialiųjų poreikių turinčius vaikus*. (Nepublikuotas magistro darbas, Vilniaus pedagoginis universitetas, 2008).
32. Paulionytė, J., Grabauskienė, V., Temgulienė, A., Schoroškienė, V., Makarskaitė-Petkevičienė, R. (2010). *IKT ir inovatyvių mokymo(si) metodų taikymo pradiniam ir specialiajame ugdyme pasiūla, taikymo praktika ir perspektyvos Lietuvoje ir užsienyje*. http://www.inovacijos_upc.smm.lt/uploads/ATASKAITA_TEORINE_STUDIJA.pdf (žiūrėta 2012-03-10).
33. Piličiauskas, A. (2005). *Neįgaliųjų meninis ugdymas*. Metodikos ir terapijos aspektai (2005). Kronta.
34. Radzevičienė, L. (1997). *Ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus vaikų emocijų ir elgesio sutrikimai bei jų korekcija*. Šiauliai.
35. Sandwith, P. (1994). Building Quality into Communications. *Training & Development*
36. *Švietimo būklės tyrimų apžvalga*.
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/Svietimo_bukles_apzvalga-2.pdf (žiūrėta 2012-03-10).
37. *Švietimo ir mokslo ministerija*.
<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=0A121FE5-21D5-471F-A9C4-37B80BC37360> (žiūrėta 2012-03-13).
38. Tarptautinių žodžių žodynas (2002). Vilnius.
39. Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis.
40. Medicinos žodynas. <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/art+therapy> (žiūrėta 2012-03-12)
41. Moksliniai tyrimai ir išteklių • BD-Eau Claire, (2006).
<http://people.uwec.edu/rasarla/research/language/index.htm> (žiūrėta 2012-03-12)

Bachelor's summary of the work

Bachelor thesis analyzes the factors that parents and speech therapists approach overcomes the child speech and language disorders.

The study included 69 speech therapists and 100 parents of children who have speech and language disorders.

Questionnaire method was studied which factors influence the work of speech therapists for children with speech and language disorders bridging. Also studied parental attitudes to the factors that contribute to cooperation with the child's speech to overcome speech and language disorders. It was also the hypothesis that the efficiency of the child's speech therapy speech and language problems to overcome, is due to: speech therapist demographic data, ICT, music, art therapy and education team co-factors. To meet the goal was to move the following tasks:

- To analyze the scientific literature on the topic.
- Investigate speech approach to the factors that help children overcome speech and language disorders.
- To find out parents' views on factors that contribute to children's speech and language problems to overcome.

Speech point of view, the factors that promote speech and language disorders are coping effectiveness: ICT, music and art therapy approaches, professional development, collaboration with school stakeholders, cooperation with parents.

Parents' point of view, the factors supporting, for children with speech and language problems to overcome are: professional competence of speech therapists, the equivalence of the educational process, cooperation with the educational process.

A comparison was made of parents and speech therapists' views of effective co-operation in overcoming children's speech and language disorders, factors. It is noted that the views of the same.

The hypothesis that the factors: speech demographic data, ICT, music, art therapy, team building and cooperation of parents, helps to overcome speech and language disorders, has been confirmed.

The key word: factor.